

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

KYBERŠIKANA

Definice, měření, přihlížející

ZUR387

Lenka Dědková

Tradiční (školní) šikana

- Olweus (1991): je to
 - Agresivní chování nebo **úmyslné způsobení poškození**,
 - které je prováděno **opakovaně** v průběhu času
 - a vyznačuje se **nepoměrem sil** mezi agresorem a obětí

Tradiční (školní) šikana II.

- Přidávají se další 2 aspekty:
 - Oběť neprovokuje šikanu (nenapadá agresora verbálně ani fyzicky)
 - Šikana se objevuje ve známých soc.skupinách
- Přímá / nepřímá (zjevná / skrytá)
- Vztahová agrese, sociální agrese
- Fyzické útoky, ponižování, vydírání, krádeže, ničení věcí, nadávky
- Vylučování ze skupiny, ignorování

Kyberšikana

- Bill Belsey – 2001 – autor termínu kyberšikana (cyberbullying, CB) - cyberbullying.ca, bullying.org
- „používání informačních a komunikačních technologií k úmyslnému, opakovanému a nepřátelskému chování jednotlivce nebo skupiny, které vede k poškození a ublížení ostatních.“

Jak k ní dochází

- Nadávky, urážky, vyhrožování
- Pomlouvání
- Šíření osobních a citlivých informací
 - zveřejňování soukromé komunikace, svěřených „tajemství“
- Vydávání se za někoho jiného, krádeže hesla
- Vyloučení ze skupiny a ostrakizace
 - např. vymazání profilu ze stránky Spoluzaci.cz
- Upravování a zveřejňování fotografií
- Happy slapping
 - pořizování a šíření záznamu chování (původně fyzické napadání, ale také např. žák na záchodě, při zkoušení)

- Prostředí - kdekoliv

Definice kyberšikany

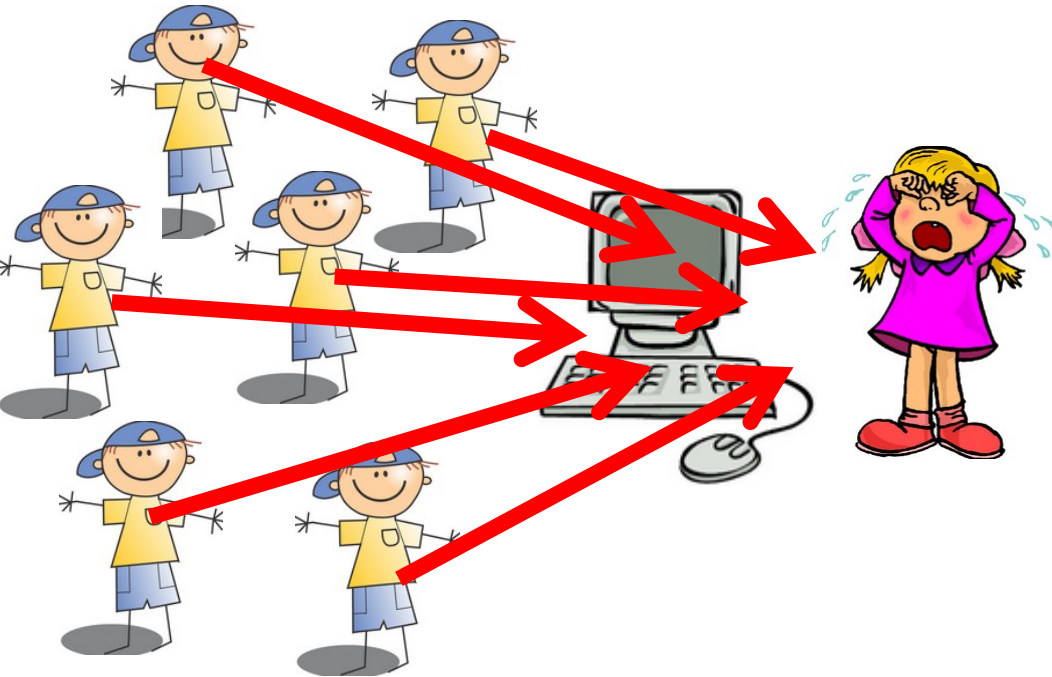
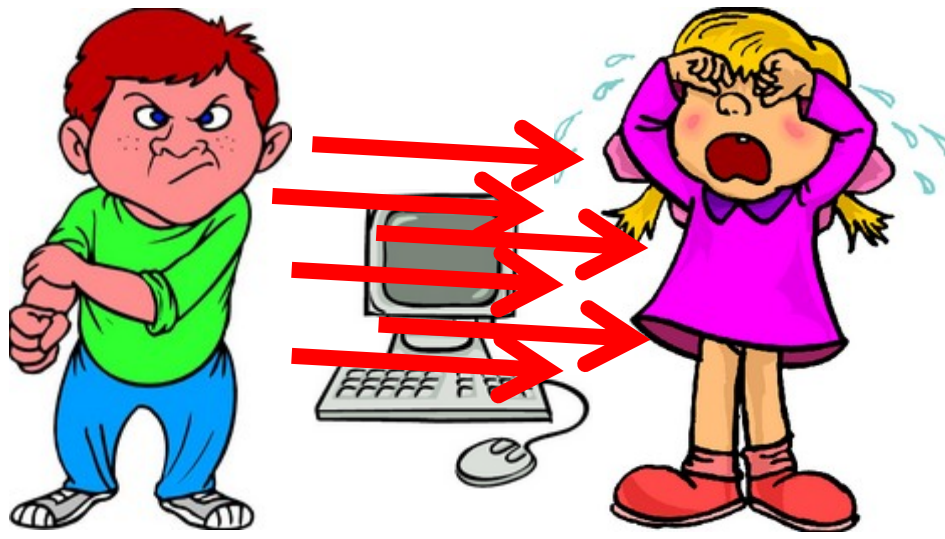
- Rysy kyberšikany:
 - Útoky jsou agresivní a **záměrně ubližující** (uskutečňované individuálně nebo skupinou)
 - **Opakované**
 - **Mocenská nerovnováha** (oběť se nemůže efektivně bránit)
 - Odehrává se **prostřednictvím internetu či mobilních telefonů**
 - Oběť útoky vnímá jako **zraňující** (nejde o přátelské škádlení nebo vtipkování)

Opakování v CB

- V tradiční šikaně – opakované obtěžování ze strany agresora/skupiny agresorů
- U CB – i **jednorázový akt** od „agresora“ může mít repetitivní charakter – v případě zveřejnění obsahu, na který se opakovaně dívají další lidé
 - Fotografie, videa, komentáře, diskuzní fóra
 - U emailu, soukromých vzkazů a obtěžování mobilem je opakování nutné, abychom to mohli označit za CB

File:

Nepoměr sil v CB

- Tradiční šikana – větší fyzická síla, starší, sociálně silnější...
- U CB - někteří autoři – nepoměr sil jako **nepoměr v digital skills**
 - ale dnešní generace dětí má DS celkem vyrovnané
- Nepoměr pak ve smyslu **anonymní** agresor – (agresorovi) známá oběť
 - ale agresori většinou neznámí nejsou
- Zároveň na straně oběti **bezmoc zveřejněný obsah kontrolovat**

Přímá a nepřímá CB

- Přímá – agresor sám je původce útoku na oběť
- Nepřímá – prostředník – např. agresor se vydává za oběť, píše nevhodné komentáře na fórum, aby např. admin zablokoval účet; aby měla oběť problémy s rodiči..
 - Možné (nevědomé) zapojení dospělých a autorit, které mají chránit

Další specifika CB

- Neomezenost v prostoru a času, **nemožnost utéct** (Smith & Slonje, 2007)
- CB probíhá i za **nepřítomnosti oběti** (přidávání komentářů, maily..)
- **Rychlé šíření** obsahů na internetu
- **Široké publikum**
- **Obtížná kontrola zveřejněného obsahu** – nevíme, kdo všechno ho viděl, zkopíroval...
- **Soukromý charakter online komunikace** (žádný dohled dospělých nad tím, co dospívající na internetu píší a dělají)

CB je tedy...

- Úmyslné ubližování za pomoci ICT, které může (ale nemusí) být opakované.
- Skupiny na FB ?
 - Např. „Nesnáším šampony!!...“, „Nechápu fotky před zrcadlem s vyšpulenou držkou-nějaký nový druh postižení?“
- www.peopleofwalmart.com, uglypeople.se, modnipeklo.cz ?

Problém měření CB

- Dva nejčastější způsoby v surveys:
 - Přímá otázka
 - Otázky na konkrétní formy

Přímá otázka/statement

- *I have been cyberbullied.*

- 14-15let, N = 171, 25% ano (Li, 2007)

- EUKO II (Livingstone et al., 2011)

- Děti nebo mladiství někdy někomu říkají nebo dělají sprosté nebo zraňující věci a toto se může opakovat několikrát v několika dnech. Toto může zahrnovat:

- Škádlení někoho stylem, jaký nemá rád
- Bití, kopání nebo strkání do někoho
- Odvrhování někoho

- Když se někdo takto chová, může to být:

- Tváří v tvář (osobně)
- Přes mobilní telefon (texty, hovory, videoklipy)
- Přes internet (e-mail, komunikační aplikace, sociální sítě, chatovací místnosti)

- *Choval se k Tobě někdo v POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH sprostě nebo zraňujícím způsobem?*

- *Stalo se ti to za posledních 12 měsíců na internetu?*

Table 18: Ways in which children have been bullied in past 12 months, by age

%	Age				All
	9-10	11-12	13-14	15-16	
In person face-to-face	13	13	12	15	13
On the internet	3	5	6	8	6
By mobile phone calls, texts or image/video texts	1	2	3	6	3
Has been bullied at all, online or offline	17	19	18	21	19

Otázka na konkrétní formy

Položka	Zažil/a jsem	Udělal/a jsem
<i>Výhrůžky nebo urážky e-mailem nebo mobilem</i>	34 %	24 %
<i>Podvádění, předstírání cizí identity</i>	27 %	31 %
<i>Šíření pomluv e-mailem nebo mobilem</i>	19 %	13 %
<i>Nabourání se do něčí e-mailové schránky nebo IM a změna jeho hesla</i>	16 %	15 %
<i>Úmyslné zaslání viru</i>	15 %	8 %
<i>Nabourání se do cizího e-mailu nebo IM a posílání zpráv jeho jménem</i>	9 %	9 %

N = 1416, 12-18 let, výběr z položek
Vandebosch a Cleemput, 2009

Otázka na konkrétní formy

Položka	Zažil/a jsem	Udělal/a jsem
<i>Výhrůžky nebo urážky e-mailem nebo mobilem</i>	34 %	24 %
<i>Podvádění, předstírání cizí identity</i>	27 %	31 %
<i>Šíření pomluv e-mailem nebo mobilem</i>	19 %	13 %
<i>Nabourání se do něčí e-mailové schránky nebo IM a změna jeho hesla</i>	16 %	15 %
<i>Úmyslné zaslání viru</i>	15 %	8 %
<i>Nabourání se do cizího e-mailu nebo IM a posílání zpráv jeho jménem</i>	9 %	9 %
Alespoň jednu formu zažilo/způsobilo	62 %	53 %

N = 1416, 12-18 let, výběr z položek
Vandebosch a Cleemput, 2009

Otázka na konkrétní formy

Položka	Zažil/a jsem	Udělal/a jsem
<i>Výhrůžky nebo urážky e-mailem nebo mobilem</i>	34 %	24 %
<i>Podvádění, předstírání cizí identity</i>	27 %	31 %
<i>Šíření pomluv e-mailem nebo mobilem</i>	19 %	13 %
<i>Nabourání se do něčí e-mailové schránky nebo IM a změna jeho hesla</i>	16 %	15 %
<i>Úmyslné zaslání viru</i>	15 %	8 %
<i>Nabourání se do cizího e-mailu nebo IM a posílání zpráv jeho jménem</i>	9 %	9 %
Alespoň jednu formu zažilo/způsobilo	62 %	53 %
Přímá otázka na kyberšikanu	11 %	18 %

N = 1416, 12-18 let, výběr z položek
Vandebosch a Cleemput, 2009

Problém měření CB

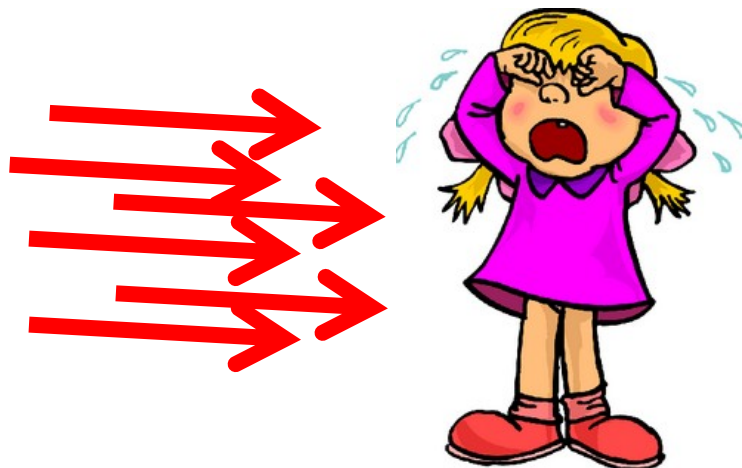
- Dva možné způsoby:
 - Přímá otázka
 - Otázky na konkrétní formy
- Potíže s oběma způsoby
- Cílová populace, kontext
- Přehledovky: 3-50 %

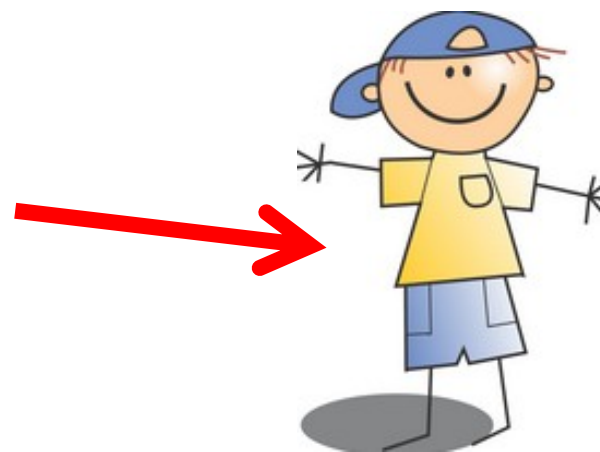
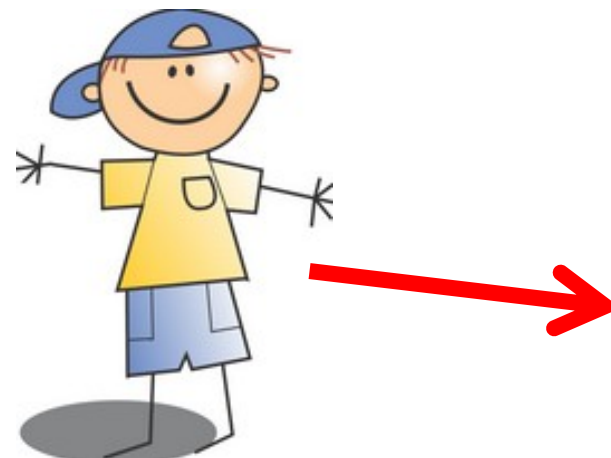
Odlišení kyberšikany od „online obtěžování“

- Online obtěžování jsou takové kyber-útoky, které nesplňují všechny rysy kyberšikany
 - např. jednorázové kyber-útoky, vtipkování
- Proč je důležité je oddělovat:
 - Abychom nepřeceňovali výskyt kyberšikany
 - A nepodceňovali její důsledky
- **Online obtěžování je častější než kyberšikana a zároveň méně závažné**

Kyberšikana

Online obtěžování

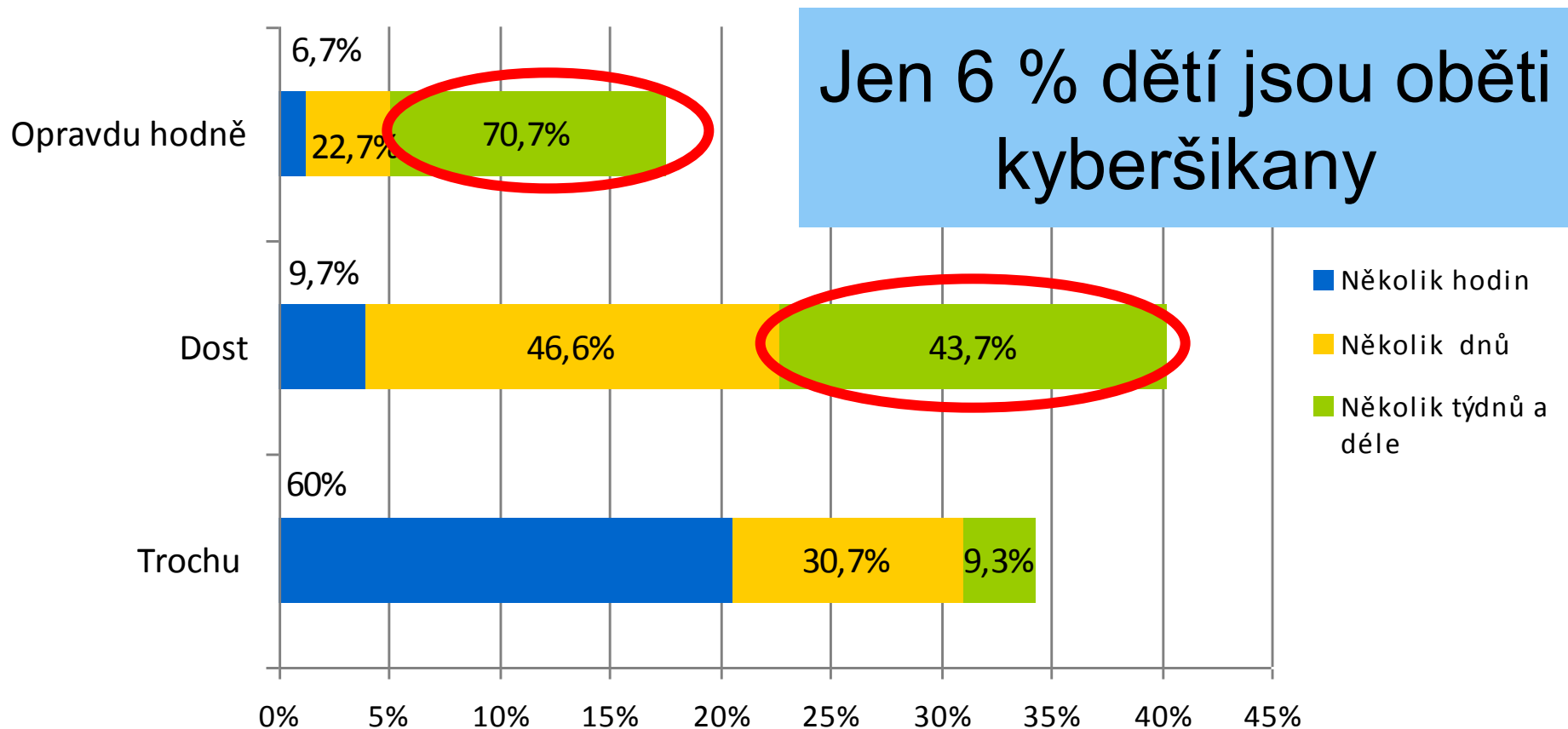
Definice CB v projektu COST

- Někdy se stává, že lidé využívají internet nebo mobil k tomu, aby někomu úmyslně ublížili a způsobili mu nepříjemnosti. Mohou například rozesílat urážlivé a sprosté emaily, SMS zprávy nebo zprávy na ICQ či chatu, mohou zveřejnit nebo rozeslat něčí nelichotivou nebo upravenou fotku a někomu se posmívat, mohou se za někoho vydávat a jeho jménem psát dalším lidem a zesměšňovat ho, vyhrožovat mu, pomlouvat ho a podobně.
- Toto jsou jen příklady toho, jak se mohou lidé prostřednictvím internetu nebo mobilních telefonů k sobě chovat způsobem, který má druhému ublížit. Takové chování se někdy může označovat jako kyberšikana.
- Stalo se někdy, že by se takovým způsobem někdo choval k Tobě? Mohlo jít o jednorázovou událost nebo o sérii podobných událostí, které trvaly delší dobu. Mohl to udělat cizí člověk nebo i někdo známý.

COST: Kyberšikana x online obtěžování

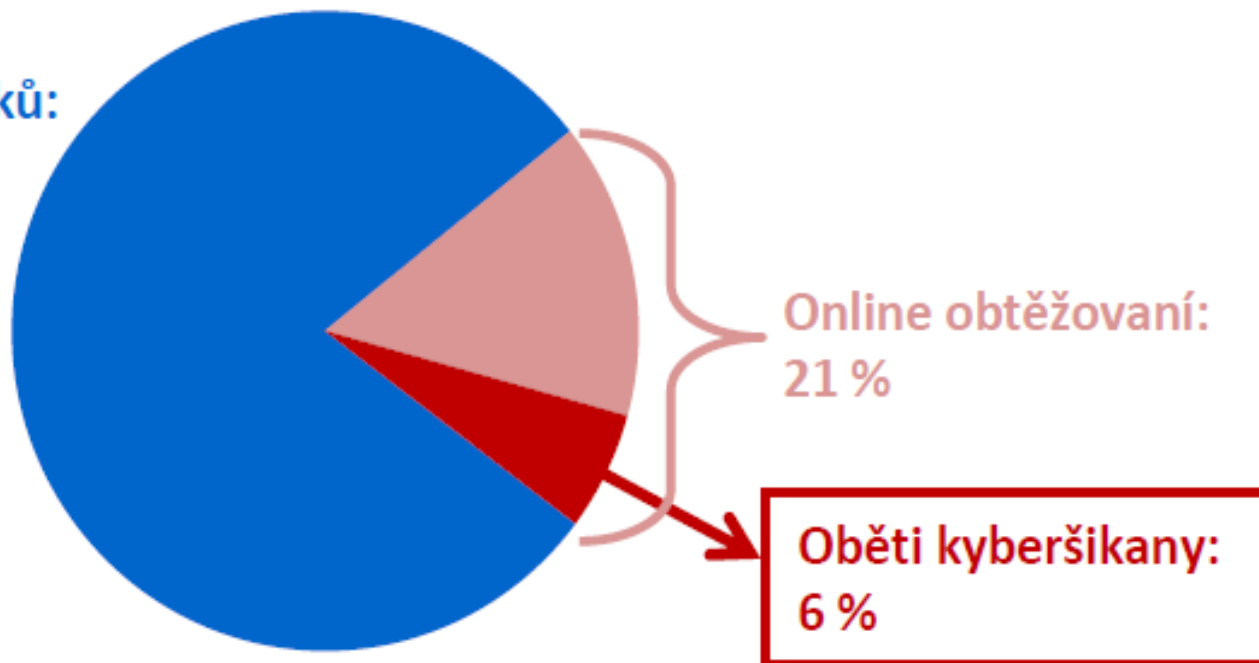
Když se to dělo, jak moc Tě to trápilo?

- Vůbec: 8%
- Trochu: 34%
- Dost: 40%
- Opravdu hodně: 17%

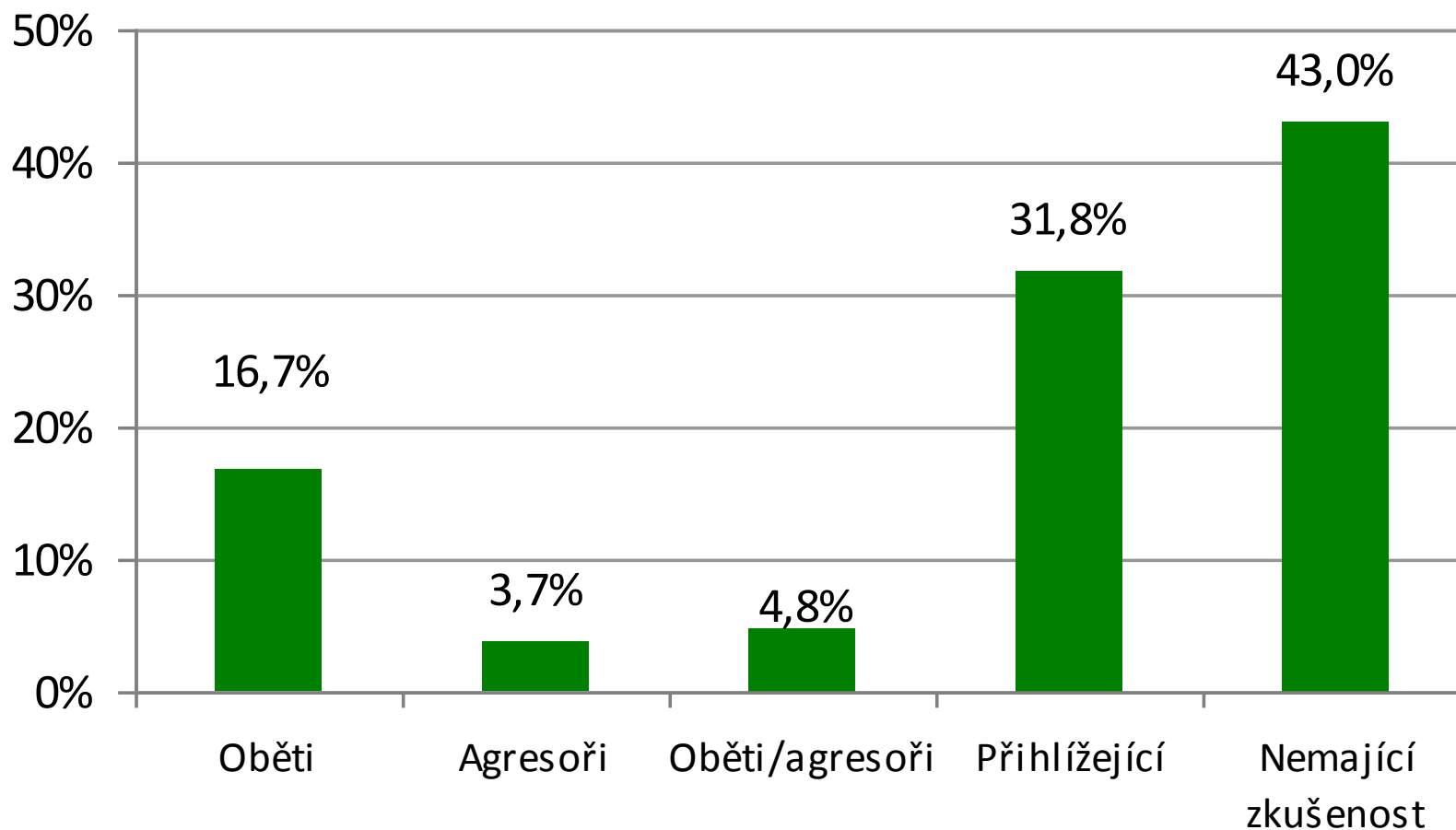
Kyberšikana x online obtěžování

Žáci, kteří nejsou
terčem online útoků:
79 %

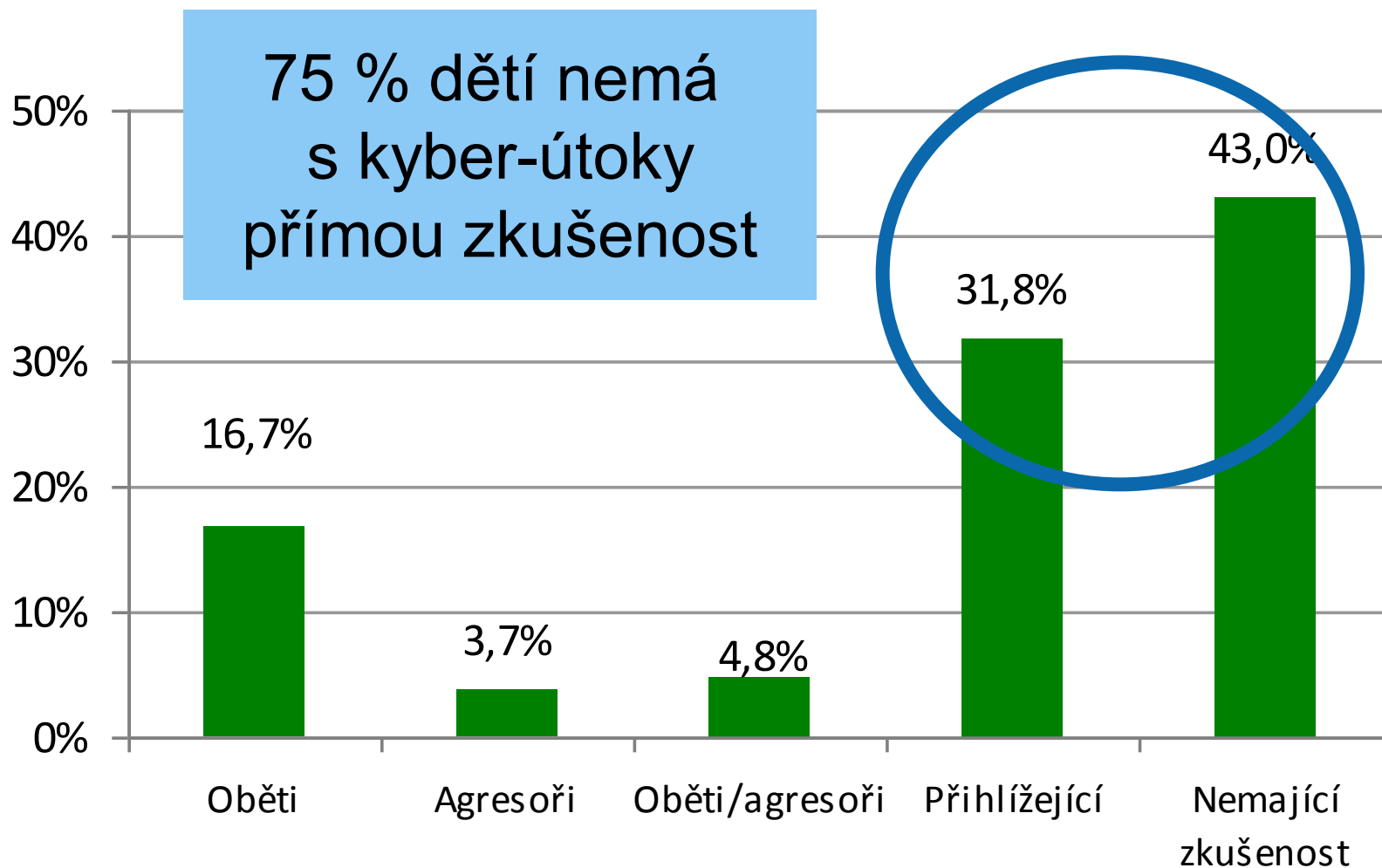

Viz: http://irtis.fss.muni.cz/wp-content/uploads/2013/06/COST_CZ_report_II_CJ.pdf

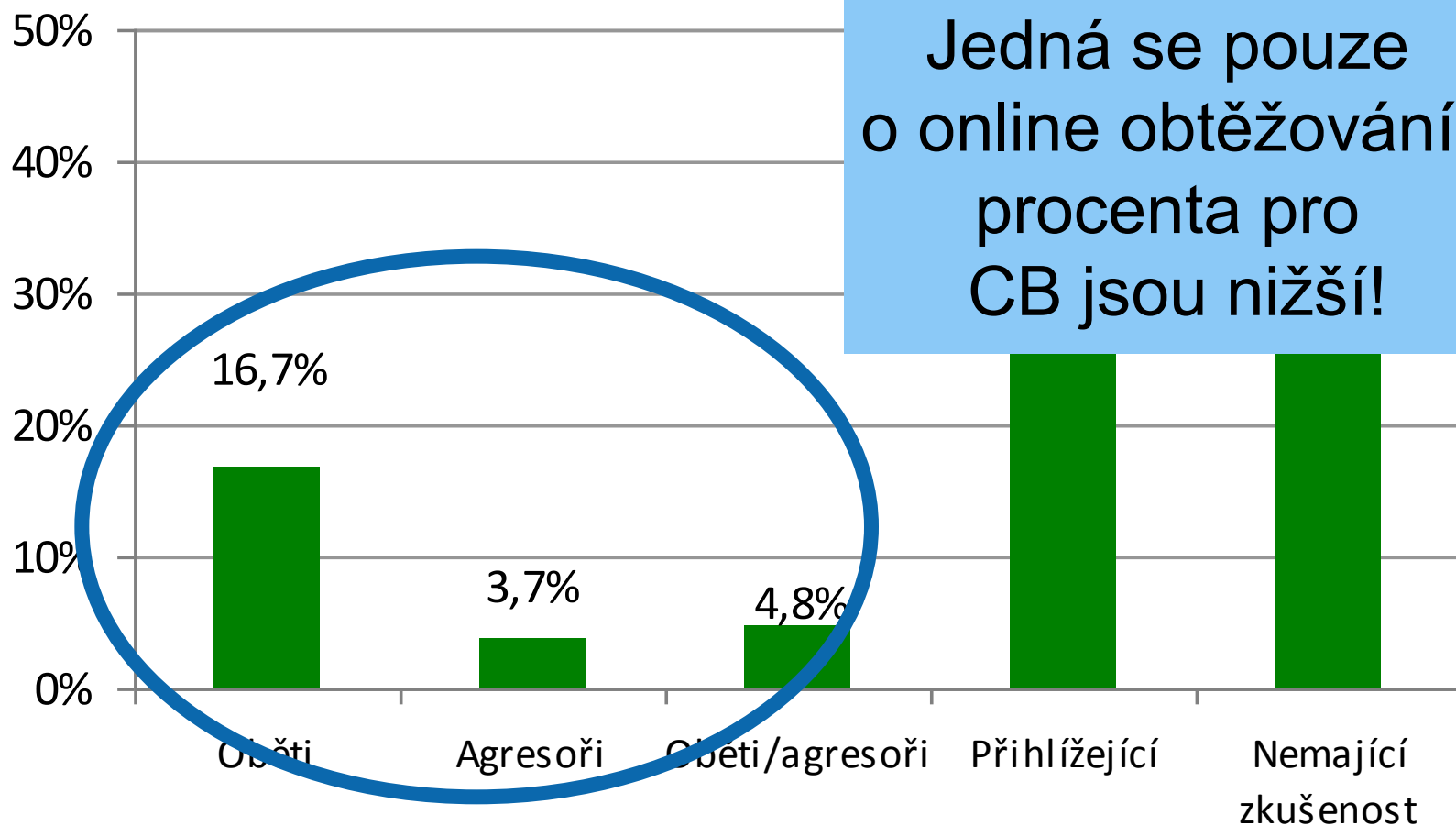
Aktéři online obtěžování: COST

Aktéři online obtěžování: COST

Aktéři online obtěžování: COST

Obětí kyberšikany je téměř 60 procent českých teenagerů

Více než polovina dětí v Česku se již stala obětí kyberšikany. Téměř každé desáté dítě pak přiznává, že se na ní samo podílí a dopouští se ponižování a urážení. Vyplývá to z průzkumu Centra prevence rizikové virtuální komunikace Univerzity Palackého v Olomouci. Výzkum se konal na konci loňského roku a zapojilo se do něj 10 830 respondentů ve věku od 11 do 17 let.

- **Příliš vysoký výskyt kyberšikany je podezřelý!**
 - V takovém případě jde o míchání kyberšikany s online obtěžováním → při čtení mediálních zpráv buďte obezřetní

Překryv tradiční šikany a CB

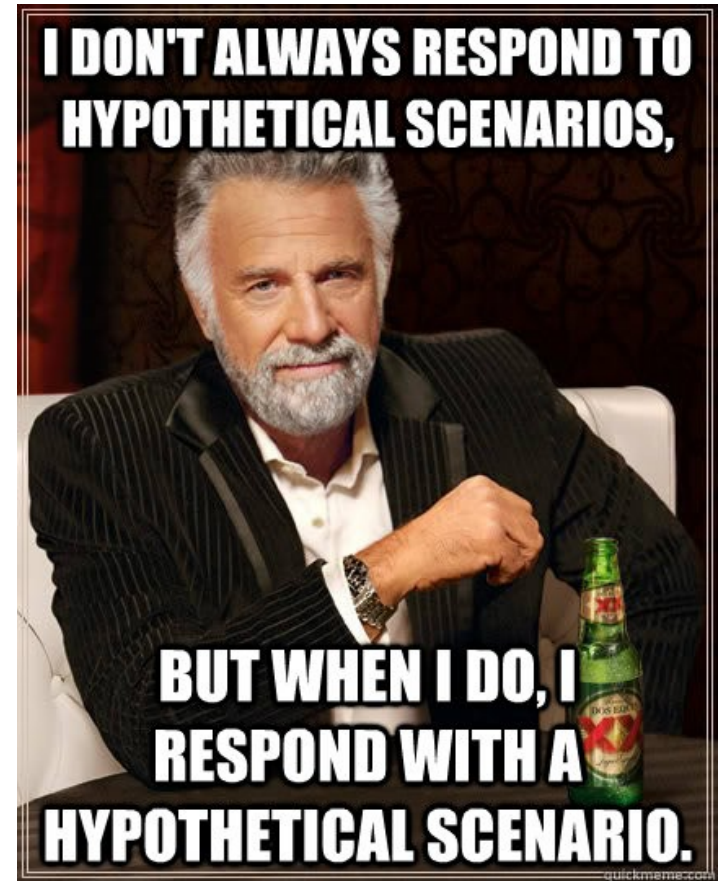
- COST:
 - 71 % tradiční šikana
 - 88 % zná „svého“ agresora
 - 58 % případů někdo ze školy oběti
 - 29 % někdo známý odjinud než ze školy
 - 4 % někdo z internetu
 - 9 % někdo neznámý
- Další výzkumy: překryvy až 95%

Longitudinální studie

- CB je nestabilní jev

Problém měření CB

- Neexistuje konsensus, ale pracuje se na něm! 😊
- Malá populace obětí a citlivost tématu → vysoké náklady na výzkum
- Hypotetické scénáře

Známé případy CB

- Star Wars kid (Ghyslain Raza) (2003) – „první případ CB se závažnými důsledky“
- Ryan Halligan (2003)
- Megan Meier (2006)
- Ania Halman (2006)
- Amanda Todd (2012)

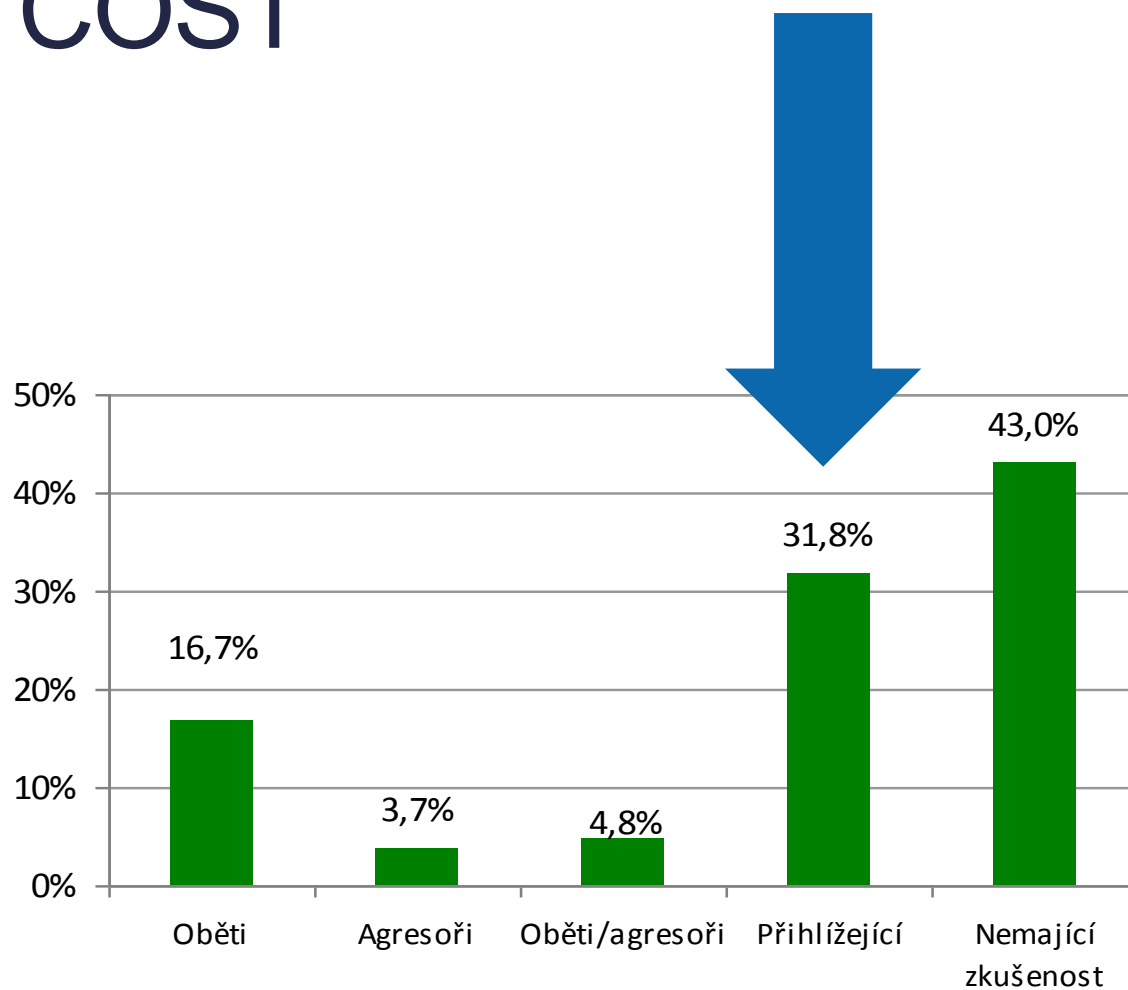
Nejčastější..

- Kanály:
 - Nejčastější je prostřednictvím IM
- Projevy:
 - Nejčastější je slovní agrese (Juvonen & Gross, 2008)
- Dopady:
 - Chat nejméně zraňující
 - Nejzávažnější– zneužití fotografií nebo videí (Smith, et al., 2008).
- Oběti v prezentaci v prosinci

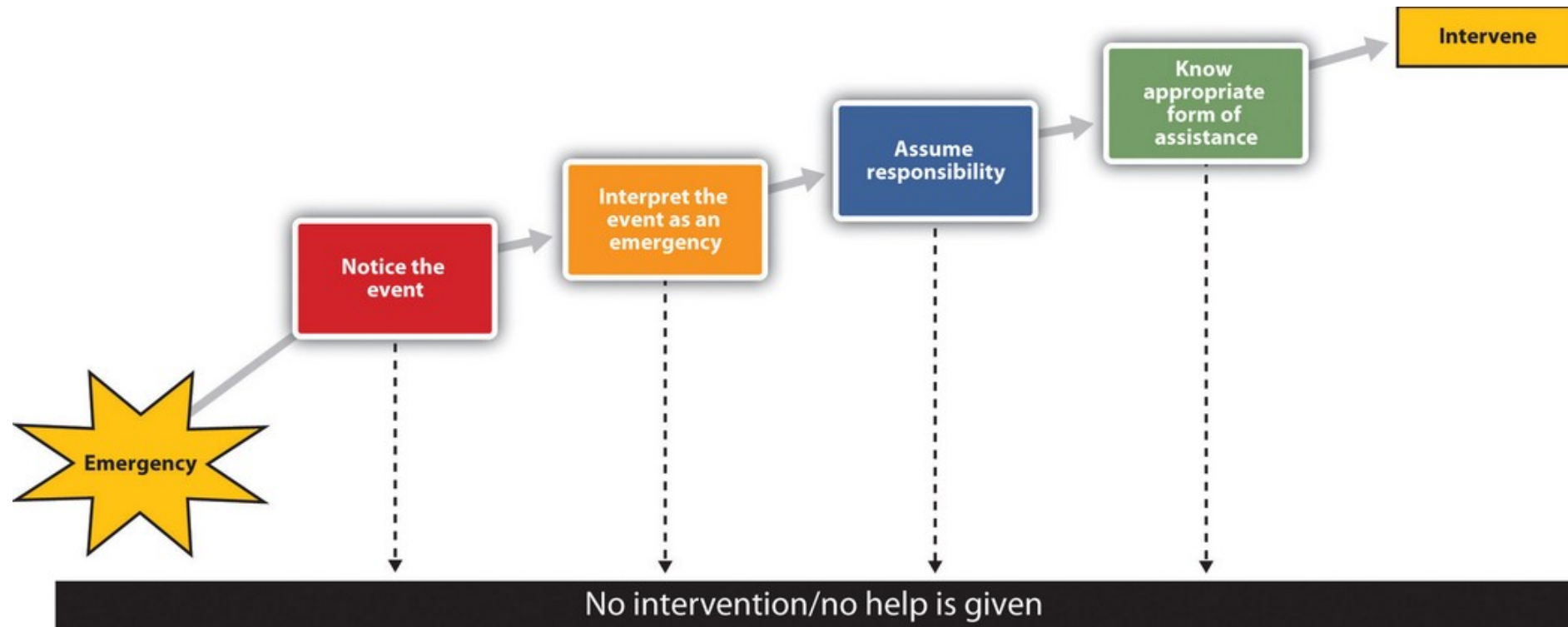
Přihlížejí

- Významná role v celém procesu
- Různé „zapojení“
 - Aktivní (pomoc oběti/agresorovi)
 - Pasivní (rozdíl vnitřní souhlas vs. nesouhlas)
- U kyberšikany vliv online prostředí
 - Menší zábrany zakročit ve prospěch oběti
 - Ale také snadnější podpora agresora
 - Nečinnost může být interpretována jako tichý souhlas
- Významná role v šíření zraňujících materiálů (přeposílání linků, komentáře, ukládání a nové zveřejnění)

Aktéři: COST

Bystander effect

CB: co ovlivňuje, že si všimneme?

👍❤️ 8

👍❤️😱 818

Notice the event

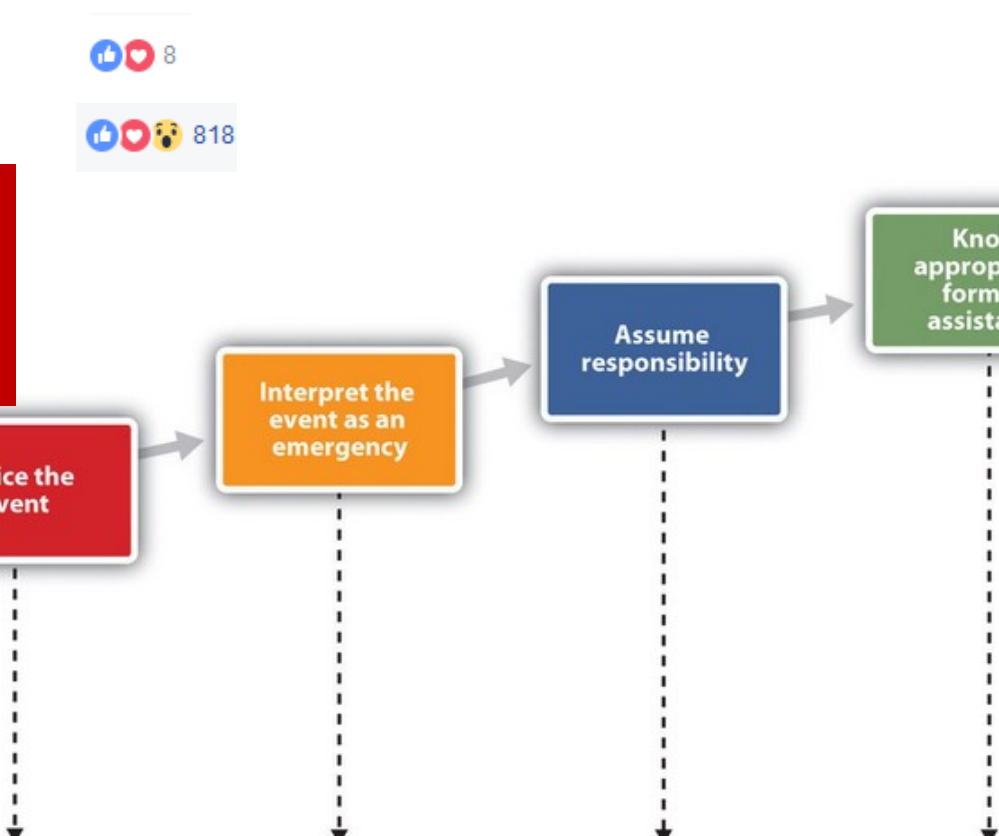
Interpret the event as an emergency

Assume responsibility

Know appropriate form of assistance

Intervene

No intervention/no help is given

CB: obtížná interpretace, probíhá ještě?

Notice the event

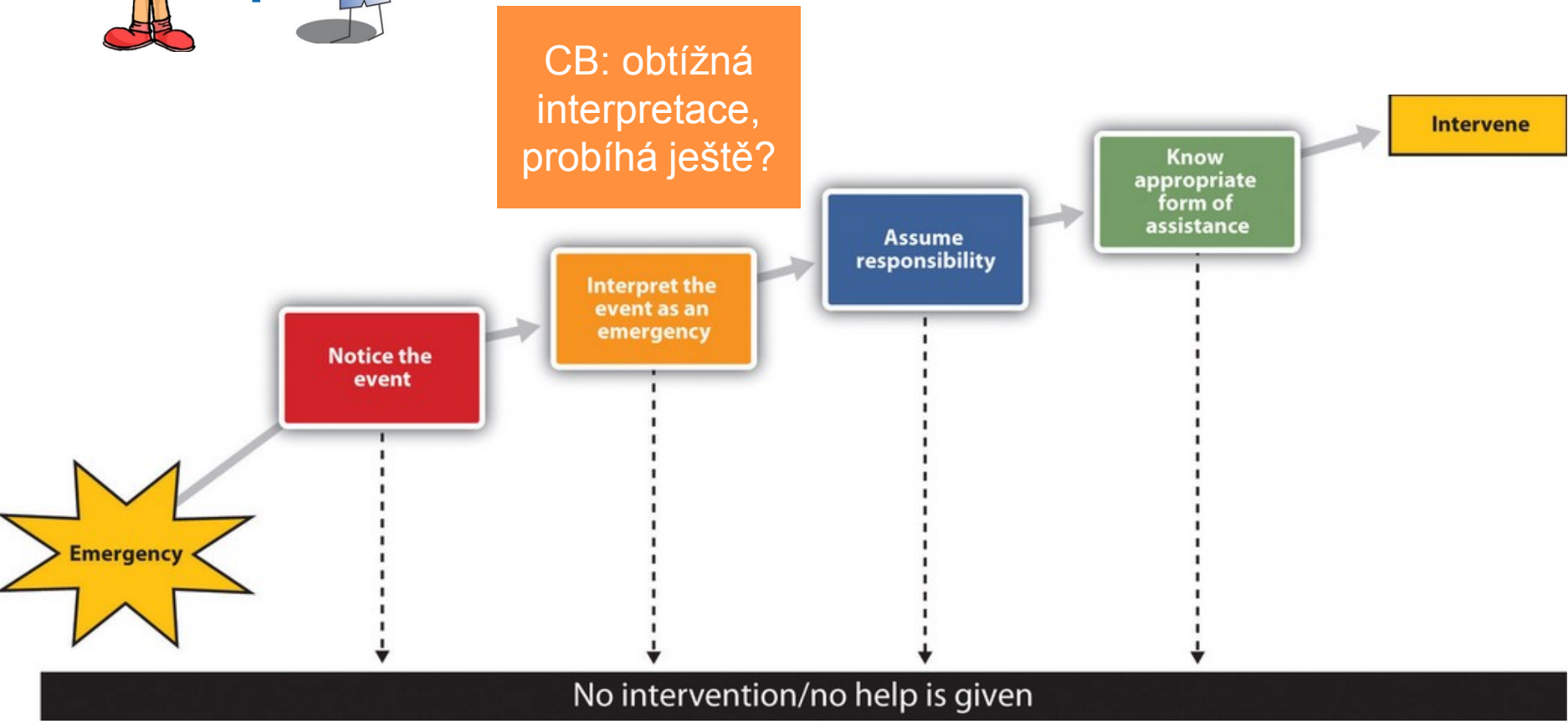
Interpret the event as an emergency

Assume responsibility

Know appropriate form of assistance

Intervene

No intervention/no help is given

CB: neviditelní ostatní

Notice the event

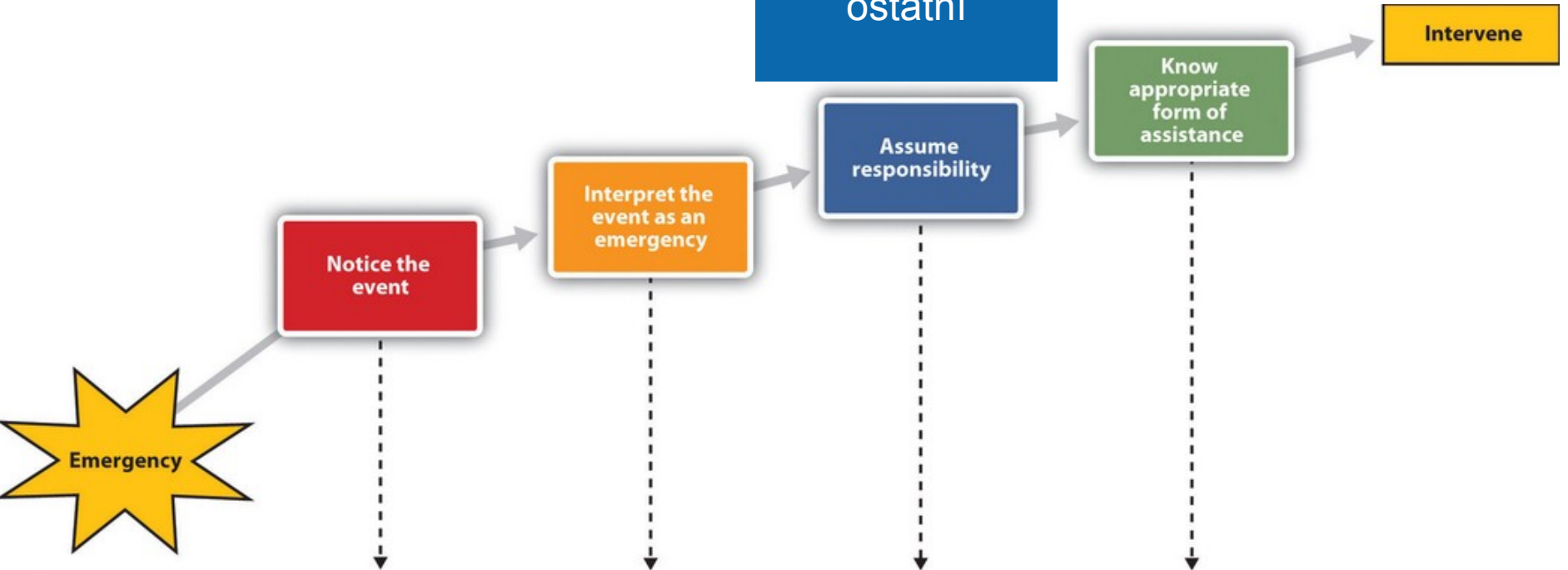
Interpret the event as an emergency

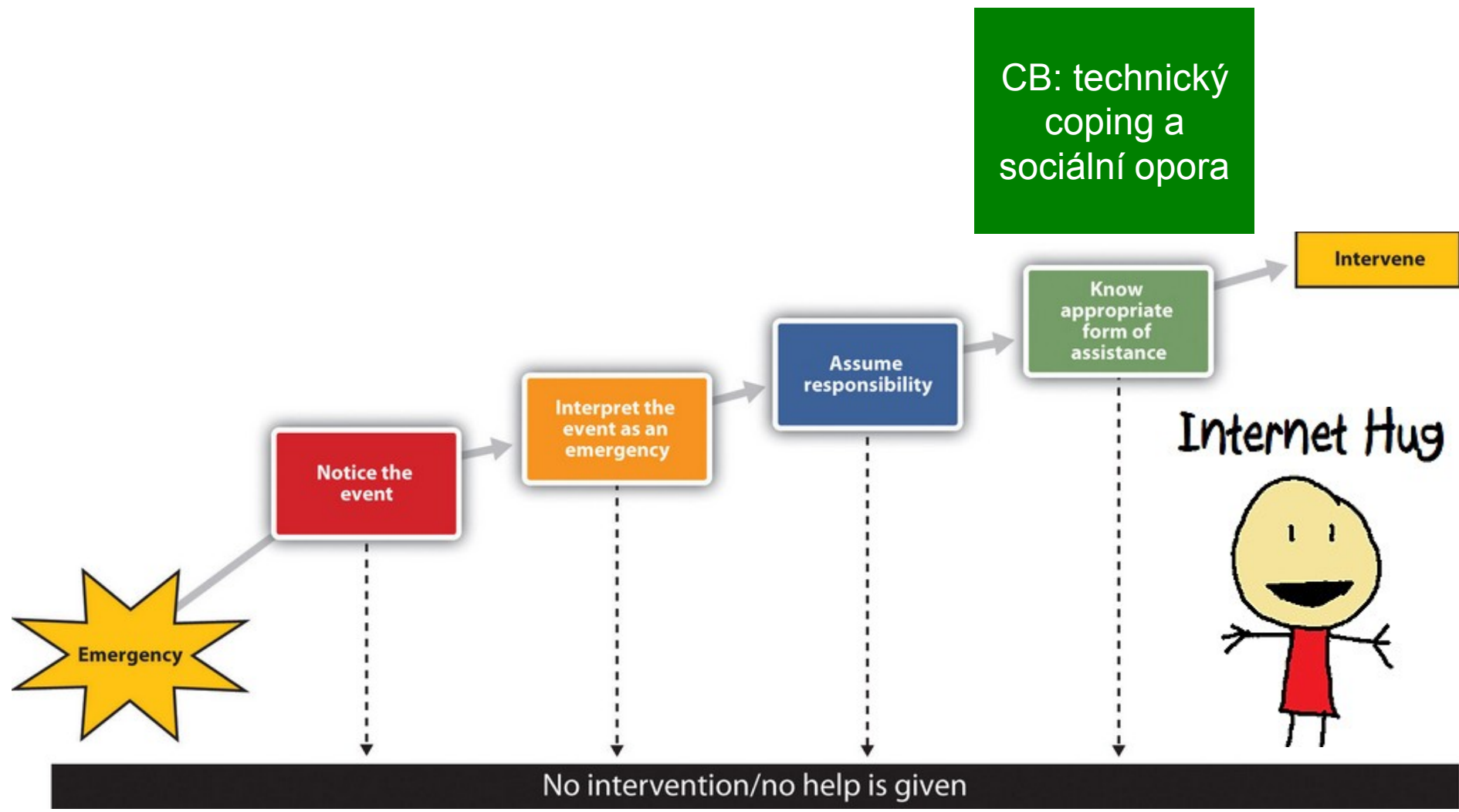
Assume responsibility

Know appropriate form of assistance

Intervene

No intervention/no help is given

Častěji pomáhají známí oběti, s vyšší empatií, prosociálním chování, vlastní zkušeností v roli oběti a ti, co jsou požádáni o pomoc

Dopady - přihlížející

- Obavy, že se sami stanou obětí – úzkostné pocity, hněv, bezmoc
- Pomáhající oběti
 - Úspěch – upevňování pozitivního chování
 - Neúspěch – příště už spíše nepomohou
- Pomáhající agresorovi
 - Pokud je CB nepotrestána a mají zisk (např. vyšší popularitu) – upevňování negativního chování

Copingové strategie

- Coping – mechanismus zvládání stresových situací
 - Cílem je snížit stres, uklidnit emoce
- Zaměřený na emoce
 - Na zvládnutí nepříjemných pocitů souvisejících s problémem
 - (nejen) když je problém neovlivnitelný
- Zaměřený na problém
 - Vymezení problému, hledání řešení, zkoušení řešení

Technologický coping

- Mazání ubližujících zpráv
- Nahlášení obsahu administrátorovi
- Smazání agresora z kontaktů
- Blokování účtu/telefonního čísla
- Omezení používání internetu – konkrétních stránek nebo celkově
- ...

Prevence CB

- **Vzdělávání** – nejen děti, ale i rodiče
 - CB, digitální gramotnost, disinhibice
 - CB jako něco nežádoucího
 - **Sociální kompetence**
- Neizolovat se, nevracet útoky, svěřit se, dát najevo, že takové chování je mi nepříjemné, požádat o pomoc
- **Normalizovat oznamování CB**
 - Nestydět se nahlásit, co se děje – administrátorovi, rodičům nebo ve škole

Intervence

- Známý agresor > tradiční šikana?
 - Ano > řešení offline (škola, rodiče, PPP)
 - Ne > technická řešení, vzdělávání
- Neznámý agresor
 - Pouze online > technická řešení
 - Přejít do RL > řešení offline
- I u CB je možné kontaktovat policii
 - Ne vždy nejlepší postup (pokud je agresor ze školy)

Závěrem

- CB je relativně nový fenomén, který se stále zkoumá
- Není důsledkem využívání internetu – internet se jen stal dalším nástrojem, kde šikana může probíhat
- Potřebná je především osvěta
 - aby oběti věděly, co dělat a nebály se říct si o pomoc
 - aby si „agresoři“ uvědomovali, že svým chováním na internetu mohou ubližovat

Literatura

- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V. and Livingstone, S. (2011) *Patterns of risk and safety online. In-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries.* LSE, London: EU Kids Online.
- Macháčková, H., Dědková, L., Ševčíková, A., & Černá, A. (2012). *Online obtěžování a kyberšikana II* (Research Report). Dostupné na: http://irtis.fss.muni.cz/wp-content/uploads/2013/06/COST_CZ_report_II_CJ.pdf
- Parris, L., Varjas, K., Meyers, J. & Cutts, H. (2011). High School Students' Perceptions of Coping With Cyberbullying. *Youth & Society*, XX(X) 1–23.
- Price, M., Dalgleish, J. (2010). Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 29 (2)
- Riebel, J., Jäger, R.S., & Fischer, U.C. (2009). Cyberbullying in Germany – an exploration of prevalence, overlapping with real life bullying and coping strategies. *Psychology Science Quarterly*, 51 (3) 298-314.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385.
- Subrahmanyam, K., & Šmahel, D. (2011). *Digital Youth: The Role of Media in Development.* New York : Springer.
- Vandebosch, H. & Cleemput, K. Van (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngsters. *CyberPsychology & Behavior*, 11(4).
- Vandebosch, H. & Cleemput, K. Van (2009). Cyberbullying among youngsters: profiles of bullies and victims. *New media & Society*, 11(8), 1349–1371.
- Ybarra, M. L., Diener-West, M., & Leaf, P. J. (2007). Examining the Overlap in Internet-Harassment and School Bullying: Implications for School Intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 42-50.